

Emlékeztető az UMNB Kommunikációs és Információs Szabizottsága 2019. évi első üléséről

Az ülés időpontja: 2019. január 24.

Az ülés helyszíne: Fővárosi Nagycirkusz 1146 Budapest Állatkerti krt. 12/a. szám alatti épületének különterme

Az ülésen jelen vannak:

szavazati joggal: **Prof. Dr. Réthelyi Miklós** UMNB elnök, **Dr. Z. Karvalics László** kommunikációs és információs szakbizottsági elnök, **Dr. Soós Gábor** UMNB főtitkár, **Barátné dr. Hajdu Ágnes** Magyar Könyvtárosok Egyesülete, **Dr. Ragány Misa** EMMI, **Dr. Hermann István** Magyar Levéltárosok Egyesülete, **dr. Kovács Béla Lóránt (PhD)** Országgyűlés infokommunikációért és sajtóért felelős bizottsága, **Lonkai Gabriella** EMMI, Szatucsek Zoltán (**Dr. Mikó Zsuzsanna** Magyar Nemzeti Levéltár képviselőjében), **Zarándy Ákos** Magyar Tudományos Akadémia

tanácskozási joggal: **Deákné Faragó Barbara** Külügyminisztérium, **Fórika László dr.** Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

külön elnöki meghívottként: **Dr. Bódi Zoltán Gábor** Magyar Nyelvstratégiai Intézet

Jelen voltak még: **Hajdu-Kriston Krisztina** UMNB Titkárság, illetve **Nagy Bernadett** UMNB Kommunikációs és Információs Szabizottság titkára.

Napirendi pontok

1. Köszöntők
2. Napirend elfogadása
3. Ügyrend elfogadása
4. Áttekintés az UNESCO Információs és Kommunikációs tevékenységéről és az eddigi magyar szerepvállalásról (Z. Karvalics László)
5. Főtitkári beszámoló
6. Magyarország tagsága az *Information for All* (IFAP) kormányközi bizottságában (2017-21) és az IFAP Bureau-ban (2018-2020)
Palaestria: IFAP Bureau-tagsághoz kapcsolódó hazai rendezvény terve 2020-ban

7. Rövid szakmai párbeszéd megívott szakértőkkel:
 - a. A magyar nyelv a digitális térben: új nyelvtechnológiai fejlesztések és projektek
 - b. Dinamikus, interaktív, globális – a digitalizációs segéd munkáktól a kulturális örökség kezelésének mesterfokáig (Adósságok, hiányosságok és stratégiai lehetőségek)
8. Egyebek

1. Köszöntők

Dr. Z. Karvalics László, a szakbizottság elnöke (továbbiakban: az Elnök) köszöntötte a résztvevőket, bemutatta az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság vezetőségét, majd átadta a szót Dr. Réthelyi Miklósnak, az UMNb elnökének.

Dr. Réthelyi Miklós elnök úr is köszöntötte a résztvevőket, majd röviden bemutatta az UNESCO, illetve a Magyar Nemzeti Bizottság felépítését, annak szakbizottságait, valamint megköszönte a tagoknak, hogy elvállalták a felkérést.

Ezt követően az Elnök kérésére a résztvevők is röviden bemutatkoztak.

2. Napirend elfogadása

Az Elnök ismertette a napirendet, valamint tájékoztatta a jelenlévőket, hogy a 7/b napirendi pont az előadó betegsége miatt elmarad. Soós Gábor, az UMNb főtitkárának kérésére a napirend egy 8., Egyebek ponttal kiegészül. Ezt követően az elnök megállapította, hogy a szakbizottság az Ügyrendben foglaltaknak megfelelően szavazatképes. Ezt követően a szavazati joggal rendelkező szakbizottsági tagok nyílt szavazással, egyhangúan, ellenvélemény vagy tartózkodás nélkül elfogadták az ülés napirendjét.

3. Ügyrend elfogadása

Az Elnök megkérte a jelenlévő, szavazati joggal rendelkező tagokat, hogy a szakbizottság ügyrendjét – mely előzetesen megküldésre került – fogadják el. Ezt követően a szakbizottság ügyrendje nyílt szavazással, egyhangúan, ellenvetés vagy módosító indítvány nélkül elfogadásra került.

4. Áttekintés az UNESCO Információs és Kommunikációs tevékenységéről és az eddigi magyar szerepvállalásról (Z. Karvalics László)

Az Elnök egy rövid prezentáció keretében összefoglalta az UNESCO kommunikációs és információs szektorának kialakulását. Elmondta, hogy az 1990-es években emelték be az UNESCO-ba ezt a területet, amely szorosan kapcsolódik az oktatáshoz, tudományokhoz, kultúrához. Jelenleg a sajtószabadság, illetve az újságírók kérdéskörével foglalkozik leginkább, nem a digitális forradalom a legfontosabb tárgyköre. Hozzátette továbbá, hogy az UNESCO nem fejlesztő szervezet, hanem irányt mutat, közös pontokat keres. Ezt követően röviden ismertette a kommunikációs és információs szektor főbb prioritásait, tárgyköreit, azok hogyan helyezkednek el az UNESCO-n belül. Két fő cselekvési területéről beszélt: 1. infokommunikációs terület, sajtószabadság, újságírók biztonsága, média sokszínűségének biztosítása, független média támogatása. Ezen a területen a problémák nagy része lokális, nemzetállam szinten kezelendő. 2. A tudás alapú társadalmak építése, a tudás és információ elérhetővé tétele mindenki számára; WSIS és IFAP programok, mindenki számára hozzáférhető információ-hozzáférés, dokumentumörökség megőrzése, hozzáférhetősége, terjesztése. Az Elnök bemutatott néhány kiadványt, melyek az elmúlt években az információs és kommunikációs technológia (IKT) témában kerültek kidolgozásra (multilingualizmus, orosz IFAP ajánlások konferenciákhöz). Beszélt a Világemlékezet programról valamint a nagy számban jelen lévő, de veszélyeztetett kulturális mikroörökségi objektumokról. Végezetül beszélt a szektorok közötti együttműködés lehetőségeiről.

Dr. Réthelyi Miklós az UNMB elnöke a prezentáció után hozzátette, ez az utolsó, együttműködésről szóló pont az UNMB számára feladat: a szakbizottságok közötti kapcsolatot fontos erősíteni.

Szatucsek Zoltán, a Magyar Nemzeti Levéltár által delegált szakbizottsági tag azzal kapcsolatban érdeklődött, hogyan tudnának a szakbizottsági tagok aktívabban részt venni, integrálódni a feladatokba és ezáltal hogyan tudna leginkább hasznosulni az általuk képviselt területek szaktudása. Az Elnök válaszában beszélt annak lehetőségéről, hogy az intézmények egyes projektjeiket – melyek mögé az UNMB támogatását szeretnék megnyerni – ezen a platformon megmutathatják, továbbá önmagában az üléseken megvalósuló információcserét, a közös problémákra való ráeszmélést is hasznosnak tartja. Szatucsek Zoltán azt is felvetette, hogy hasznos lenne, ha a szakbizottság tagjai megismerhetnék a delegáló intézmények munkásságát is. A szakbizottsági elnök erre válaszul örömet fejezte ki, hogy a szakbizottsági munka ilyen irányba el tudna menni, végezetül hozzátette, hogy sajnos költségvetési forrás mindezekhez nem áll rendelkezésre, ezért minden a valós igény vagy önkéntesség elvén működik.

5. Főtitkári beszámoló

Dr. Soós Gábor, az UNMB főtitkára az előző napirendi pontban érintett kérdésekre reflektálva beszámolóját azzal kezdte, mit tehet az UNESCO az intézményekért, illetve az egyes intézmények az UNESCO-ért. Ezt követően elmondta, hogy az UNESCO egy normatív standardalkotó szervezet és nem egy nemzetközi fejlesztési szervezet, továbbá ismertette az

UMNB jogszabályi környezetét. Kiemelte az UNESCO egyedi helyzetét az ENSZ-en belül, hiszen az egyetlen olyan ENSZ-szervezet, melynek vannak nemzeti bizottságai. A nemzeti bizottságok feladata az UNESCO központ, a tagállami államigazgatási szervei és az adott ország szakmai és civil szervezetei közötti együttműködés elősegítése. Az UMNB-nek 7 szakbizottsága van, a Titkársága pedig az EMMI Közigazgatási Államtitkárságán belül működik.

Ezt követően a főtitkár ismertette az UMNB elmúlt időszakban megvalósult főbb tevékenységeit:

Tihany konferencia: 2014 óta rendezik meg, vallásközi párbeszédnek indult, mely kibővült az ember és környezete problematikájára. 2019. júniusban a felelősség kérdése lesz a fő téma.

UNESCO Társuló Iskolák Hálózatának hazai koordinációja: Magyarországon 22 iskola része a nemzetközi hálózatnak, a programsorozat keretében pedagógiai műhelyek, egyéb rendezvények valósulnak meg.

A fenntarthatóság témaköre a felsőoktatásban c. konferencia: ELTE Társadalomtudományi Karának humánökológia mesterszakával együttműködve rendezték 2018 novemberében az MTA-val együttműködésben. Fő kérdéskör volt, hogyan lehetne a felsőoktatásban ezt a témát megjeleníteni. Kiadvány is készül, mely várhatóan márciusban jelenik meg.

Nemzeti beszámolók egyes UNESCO ajánlások hazai végrehajtásáról: Ajánlás a dokumentumörökség megőrzéséről és hozzáférhetőségéről, ideértve a digitális formában létező dokumentumörökséget is (2015); Ajánlás a múzeumok és gyűjtemények védelméről, fejlesztéséről, sokszínűségükről és a társadalomban betöltött szerepükről (2015); Ajánlás a többnyelvűség előmozdításáról és a cyberspace-hez való egyetemes hozzáférésekről (2003)

Globális média és információs műveltség hete: Évente szervezi az UNESCO október utolsó hetében. Az UMNB igyekszik eljuttatni a témahét felhívását minden évben a nagyközönséghez, kérve, hogy ezzel kapcsolatban itthon is tartsanak rendezvényeket. Lehetőség van a 2019-ben Svédországban rendezendő szakmai konferenciára magyar résztvevőt delegálni.

Z. Karvalics László Informatorium Szó-kalauz a kortárs információs kultúrához c. kötetének angol fordítása elkészült, megjelenítését IFAP tagságunkhoz kapcsolódva ebben a félévben tervezzük.

UNESCO-val közösen ünnepelt évfordulók: korábban Semmelweis, Rómer Flóris, Lehner Ödön, Capa. 2019-ben kerül megrendezésre Eötvös Loránd, valamint Csontváry Kosztka Tivadar halának 100. évfordulója, melyekhez számos rendezvény/esemény társul. A 2020-2021-es bienniumra Magyarország Cziffra György születésének 100., valamint Szenes Hanna halálának 100. évfordulóját nyújtotta be az UNESCO számára, mindkettő 2021-ben esedékes.

Végezetül a főtitkár beszélt arról, hogy az UNESCO-nak két döntéshozó szerve van, az Általános Konferencia, valamint a Végrehajtó Tanács. Magyarország megpályázta a

Végrehajtó Tanácsban való tagságot a 2019-2023-as időszakra. A szakbizottságoknak felmerülő témajavaslatait február végéig lehet eljuttatni az UMNB Titkárságához.

6. Magyarország tagsága az *Information for All* (IFAP) kormányközi bizottságában (2017-21) és az IFAP Bureau-ban (2018-2020)

Palaestria: IFAP Bureau tagságunkhoz kapcsolódó hazai rendezvény terve 2020-ban

Az Elnök elmondta, hogy Magyarországot beválasztották az IFAP Bureau tagjai közé, mely egy operatív testület, és így Magyarország képviselőjében ő ennek a testületnek a tagja lett. 2006-tól már voltunk tagja a szervezetnek, akkor kidolgozásra került egy társadalompolitikára és stratégiára hatással lévő projekt, melynek következtében naprakész hírszolgáltatást kaphatott az UNESCO. Illetve korábbi infokommunikációs kutatások kezdeményezése Radó György nevéhez köthető, ennek folytatás volt a magyar kezdeményezés az I. világháború információtörténetének kutatására, melyről sikeres kiadvány is készült.

Az Elnök azt javasolja, hogy IFAP nemzeti bizottság felállítása helyett a jelenlegi Kommunikációs és Információs Szakbizottság, tanácskozási jogú meghívottakkal kiegészülve elláthatja az IFAP nemzeti bizottság egyes feladatait is. A meghívandó szakértők személyére vonatkozóan az év folyamán javaslatot tesz.

Ezt követően az elnök tájékoztatta a jelenlévőket, hogy tagságunk alatt szeretné, ha előtérbe kerülne az Open Science, de különösen az állampolgári tudomány, a Citizen Science kérdésköre. Sok egyéb mellett múzeumi-levéltári területeken is vannak pont ilyen projektek: kéziratos naplók, világháborús levelek. Majd beszélt a kulturális mikroörökség-objektumok megőrzésének problémájáról is. (Családi fényképek, szerződések, igazolványok begyűjtése nem minden esetben megoldott, múzeumok csak bizonyos mennyiséget tudnak tárolni. Emellett a nagyértékű tárggyűjtemények, magángyűjtemények és a digitális korszakváltás miatt a családi otthonokból felszabaduló könyvállományok kezelése és megőrzése válik felértékelődő kérdéssé. Az IFAP Information Preservation munkacsoportjának vezetőjeként ezeket a területeket szeretné fókuszba állítani, a veszélyeztetett objektumok más osztályaival együtt (filmnyersanyag, mágnesszalag, stb.)

Az Elnök tájékoztatta a tagokat, hogy IFAP-elvárás egy nagy rendezvény megvalósítása Magyarországon. 2020 tavaszára tervezik a PALESTRIA elnevezésű konferenciát, melynek témája, hogyan lehet tudósok, tanárok és sok-sok diák közös tudástermelő projektjeit létrehozni, ezzel a 12-18 éves korosztály számára a tudományművelés kapuit is kinyitni, tanulmányaik részeként, ellenőrzött körülmények között, személyre szabott mikrofeladatokkal. Ha van olyan téma, ami még fontos a tagok szerint, azt a munkatervhez hozzá tudja illeszteni.

Dr. Kovács Béla Lóránt az elhangzottakhoz hozzátette, hogy a magángyűjtemények átvételének problémája a könyvtárak esetében nem így néz ki. Nincs elektronikus kölcsönzés, mert a hazai jogszabály nem teszi lehetővé, magánkönyvek átadásának megvan a jogszabályi

környezete, de ennek ellenére az átvétel nem szaporodott meg. Falvakban, városok egyes részein információs szakadékok vannak. Az Elnök azt emelte ki, hogy a probléma a kultúraváltással függ össze. Akik magángyűjteményeket építettek, azok lassan meghalnak, örökösök pedig nem építenek könyvtárakat. Sokat ezekből az antikváriumok se vesznek át, így nem kerülnek bele a másodlagos könyvtárforgalomba. Eredetiben digitálisan keletkező dokumentumok begyűjtése okoz sok esetben problémát.

7. A magyar nyelv a digitális térben: új nyelvtechnológiai fejlesztések és projektek (meghívott előadó: Dr. Bódi Zoltán Gábor - Magyar Nyelvstratégiai Intézet)

(Tematikus háttéranyag az ülésen jelenlévők számára korábban kiküldésre került.)

Az információs társadalom korszakában élünk, minden objektum, ami megjelenik, benne van a kommunikációban, és kihat a hatalmi szektorra, valamint a környezetre is. Az előadó elmondja, hogy nyelvstratégaként fontosnak tartja, hogy a magyar nyelv a digitális társadalomban is megmaradjon és tartósan működjön, elérhető legyen. Ezért fontos a jelenlét a digitális környezetben, hiszen azok a nyelvkultúrák, amik a digitális kultúrában nem lesznek jelen, azok sorsa meg van számlálva. A magyar nyelv jó úton halad a fennmaradás útján. Írás támogató és fordítást támogató eszközök előkerülnek. A magyar nyelv formája, struktúrája miatt nem indult előnnyel. Automatikus fordító rendszerek esetében a magyar nyelv korábban mindig hátul kullogott, majd megszületett az áttörés: neurális hálózatokra épülő nyelvtechnológia. Fontos megemlíteni Prószéki Gábor MTA igazgató, Pázmány Egyetem Információs Technológiai Kutató Kar, professzor nevét, akihez fűződik a neurális fordítóhálózatok élen járó kutató műhely. Az Itranslate egy neurális fordító rendszer, mely egy közigazgatási típusú többnyelvű fordító rendszer, melynek használatával az EU tagállamainak nyelvére lehet fordítani. Ez a rendszer kísérleti állapotban működik jelenleg. Az élenjáró és legjobb fordítási minőséget az angol és a magyar nyelvénél lehet elérni. Senki nem várta ezt az áttörést. Két magyar kutató vett részt ennek kialakításában. 2016 óta a Google fordító is ezzel a technikával működik már. Ennek támogatása alapvető nemzeti érdek. Magyar nyelv nemzetközi digitális térben lévő szereplését, hozzáférhetőséget nagymértékben javítja. Az idei évben feladat, hogy minél több többnyelvű dokumentum betöltésre kerüljön a háttérmemóriába. Végző cél, hogy az EU közös gazdasági környezetének működéséhez is hozzájáruljon.

8. Egyebek

UNESCO és UMNB logó használatról Soós Gábor UMNB főtitkár elmondta, hogy az UNESCO embléma önállóan nem használható, Magyarországon csak az UMNB logóját tudjuk biztosítani egyeztetést követően, ha egy rendezvény, vagy projekt mellett ezt valaki megjelentené.

Dr. Bódi Zoltán Gábor jelezte az elnöknek, hogy – lehetőség szerint – szeretne értesülni a bizottság további munkájáról is. A szakbizottsági elnök válaszában elmondta, hogy úgy tekint rá, mint az IFAP nemzeti bizottság tagja, és meghívottként itt lehet a bizottság ülésein.

Soós Gábor UMNB főtitkár megemlíti még, hogy május 16-án tartja az UNESCO a fény nemzetközi napját, mely egy olyan téma, amihez minden szakbizottság tudna csatlakozni. Már tavaly is megszólított az UMNB intézményeket, akik tudnának ehhez csatlakozni. Ha valakinek van erre javaslata, az jelezze.

A szakbizottság további működésével kapcsolatban az elhangzottak alapján az Elnök a következő javaslatokat teszi:

1. A két ülés közti időszakban a szakbizottsághoz tartozó területek egymás kölcsönös figyelmére számot tartó híreit a bizottság titkársága begyűjti, és az UNESCO ezirányú friss fejleményeivel, felhívásaival kiegészítve a szükséges ritmusban, hírlevél-szerűen információs platformot teremt.
2. A későbbi szakbizottsági üléseken a napirendek aránya eltolódik a közös érdeklődésre számot tartó szakmai kérdésekkel kapcsolatos friss fejleményekről való szakértői tájékoztatás és szakmai párbeszéd irányába. Ilyen várható témák lehetnek: a digitalizálástól a kereshetőségig, a digitálisan született tartalom megőrzésének kérdései, a fake news probléma helyiértéke, stb.
3. Bátorítja a tagokat, hogy ott, ahol saját szakmai munkájuk fejlesztéséhez vagy láthatóságához az UNESCO súlya, tekintélye hozzárendelhető, tekintsenek lehetőségként a szakbizottsági szerepre, és bátran kezdeményezzenek hazai és nemzetközi projekteket, együttműködéseket, tegyenek javaslatot állásfoglalásra, formáljanak call-t valamilyen szakmai eseményhez vagy vállalkozáshoz. Lakják be a bizottságot.

A szakbizottsági ülés végén az Elnök megköszönte a jelenlevőknek a részvételt.

Az emlékeztetőt készítette: Nagy Bernadett, a Kommunikációs és Információs Szakbizottság titkára

Jóváhagyta:

Budapest, 2019. február